

**ХИДРОГРАФСКИ ТЕРМИНИ В МИКРОТОПОНИМИЯТА НА ЗАПАДНА
БЪЛГАРИЯ, С КОИТО СЕ НАЗОВАВАТ МЕСТА СЪС ЗАСТОЯЛА ВОДА,
БЛАТА, ВЛАЖНИ ИЛИ КАЛНИ МЕСТА**

НАДЕЖДА ДАНЧЕВА

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. Л. АНДРЕЙЧИН“ ПРИ БАН
nadya009@gmail.com

**HYDROGRAPHIC TERMS IN MICROTOPYNYMY FROM WESTERN BULGARIA
FOR PLACES WITH STAGNANT WATER, SWAMPS, DAMP OR MUDDY PLACES**

NADEZHDA DANCHEVA

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
nadya009@gmail.com

The subject of the study is microtoponymy from Western Bulgaria, formed by or with the participation of a hydrographic term. Of particular interest are words that refer to places with stagnant water, swamps, damp or muddy places. This is a small part of the water marking objects and water related objects, which are preserved in the Bulgarian hydronymy collected during the time.

The aim of the study is to bring together this semantic vocabulary group and to summarize the complexity of facts by drawing conclusions about the origin, structure and word-formation method. For the fulfillment of this goal, the following linguistic methods are applied – etymological, structural, word-formation also areal distribution of hydronyms.

Keywords: microtoponym, toponimization, hydrographic term

Обект на изследване в този материал са микротопоними¹, едносъставни или двусъставни, които пазят нарицателно с хидрографско значение, като по-конкретно ще бъдат анализирани имената, с които се назовават **места със застояла вода, блата, влажни или кални места**.

Топонимизираните апелативи² с хидрографско значение се отнасят към географската терминология. Това са т. нар. означения за води и свързани с тях обекти (вж. Мурзаев/Murzaev 1974: 22; Дуриданов/Duridanov 1963: 191–215).

При описанието на местните имена се използват етимологичният и ареалният метод, като се привеждат сведения за значението на хидрографските термини, тяхното разпространение и отражението им в изследваната

западнобългарска микротопонимия. Прилагат се и словообразователен и структурен анализ, въз основата на които се правят изводи.

Източници на изследване са публикуваните монографични топонимни изследвания от Западна България, изградената в секция „Приложна ономастика“ *Електронна база данни на българската топонимия* и книгата на проф. Й. Заимов *Българският водопис* (Заимов/Zaimov 2012).

Последователността, в която се разглеждат микротопонимите, е следната:

1. Микротопоними с участието на най-активните и най-разпространените в ареален аспект хидрографски термини;
2. Микротопоними с участието на старинни хидрографски термини;
3. Микротопоними с участието на заети от чужди езици хидрографски термини.

1. Често ниски места със застояла вода се назовават с нарицателното **бл̀ато** (от стб. *влато*, прасл. **bolto*)³. В микротопонимията са онимизирани географските апелативи **бл̀ато**, производното *бл̀а/т/це*, *бл̀аке* < *блат'е*, *блатище*, изч. *блатец*; също **б̀алта**⁴ и **валта**⁵. Тези географски термини образуват едносъставни и двусъставни имена, разпространени в цяла Западна България. Най-често назовават ниски места, където е имало блато или след дъжд се задържа вода. Наричателното *бл̀ато* често съдържа семантичния признак 'покрит с растителност', докато за *валта* е характерно семантично сближаване с *валог*, *падина*, *долина*; срв. значението 'неголяма, къса и не много дълбока долина' (Радом) (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2009: 138); 'ниско място със застояла вода (Мих, Берк, Ботевгр, Гоцед) (Михайлова/Mihaylova 1984: 83; Михайлова/Mihaylova 1986: 62; Михайлова/Mihaylova 2008: 87; Иванов/Ivanov 1996: 83); 'мочур' (Разл) (Попов/Поров 1979: 90)⁶. В микротопонимията на Разложко и Гоцеделчевско нарицателното *бл̀а/т/це* е онимизирано със значение 'ливада под вода' (Попов/Поров 1979: 86; Иванов/Ivanov 1996: 77). Терминът *бл̀ато* е онимизиран в множество МИ в цяла Западна България (Разл, Мих, Берк, Год, Радом, Белосл, Врач, Лом, Дупн, Брезн, Кюст); *бл̀а/т/це* в 7 едносъставни микротопонима в Разл и Гоцед; *бл̀аке* < *блат'е* в Ломско; изч. *блатец* 'блатце' (Кюст), изч. *блатище* (Кюст); *б̀алта* се среща рядко в топонимията на Год, Дупн, Радом, Кюст и Пирд.

Съществителното *валта* има сравнително широк ареал на разпространение в югозападната микротопонимия и висока честота – среща се главно в едносъставни имена в топонимията на Брезн, Дупн, Радом, Кюст, Разл и Гоцед. Най-много са онимите в Гоцед. Среща се в следните форми: **в̀алта** (Разл, Гоцед, Дупн, Брезн, Кюст), **в̀алтишче** (Брезн), **валт̀ана**, увелич. от *валта* (Кюст, Дупн), **валчинка**, умал. от *валтина* (Кюст), **валт̀ар** 'место с валти (блата)' (Дупн). МИ: *Бл̀ато/то/* (Лом); *Черв̀еното бл̀ато*, *Бл̀аци*, прил. от *блато* с *-jvi* (Мих) (Михайлова/Mihaylova 1984: 83);

Блътцето, ливади под вода (Разл); МИ *Бълта* (Год); *Вълтите* (Разл); *Валтината*, *Валтинката* (Кюст); *Валтáро*, ниви (Дупн); *Валтíните* (Дупн).

От корена *мак-/макл-* са образувани множество имена в Югозападна България. Географският термин **ма̀клище** ‘мочурливо място’ е запазен в едносъставни топоними, вж. МИ *Ма̀кльище* (Дупн); *Ма̀клище* (Кюст, Дупн, Радом, Брезн). Терминът е образуван от корен **takl-* в гл. *ма̀кам* ‘мокря’, стб. *макати*, или от нариц. *ма̀кло*, *ма̀кла* ‘мокра земя’ и *-ище* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2009: 290). В българските говори словообразователният тип на *-ище* с деактивна мотивираща основа, т.е. имена със значение ‘място, което се характеризира с качество, посочено от мотивиращата основа’ като *мокрíиште* ‘мокро’, е активен (Кяева/Куаева 1989: 528). За съществуването на тези термини имаме податки и в македонската топонимия. Термините *маклииште*, *макла* и *макло* са запазени със следните значения: *маклиище* ‘местност со млаки’; *макла* ‘влажно място, млака’, МИ *Макла* и др.; *малива земја* ‘вид леплива земја од која се изработват стомни’ и *макло* ‘влажно място, млака’ (Видоески/Vidoeski 1999: 87–88).

От корен *мак-* в гл. *ма̀кам* ‘мокря’ и наставка *-ия* е образувано земеписното нарицателно **ма̀клия** ‘влажно, мочурливо място’ (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2009: 290). Името принадлежи към пласта МИ от редки живи думи в говорите. Онимизирано е в МИ от Югозападна България: *Ма̀клия*, пасища (Радом), *Ма̀клията*, чешма и мочурливи ливади (Дупн). Имената с наставката *-ия* са непродуктивен словообразователен тип в българската топонимия, срв. МИ *Църцория*, *Ба̀рийа* (Дуриданов/Duridanov 1952: 140).

Едни от най-активните и най-разпространени в ареален аспект са хидрографските термини **мла̀ка**⁷ в значение ‘мочурливо място, мочур’ и **мочур**⁸ ‘блатисто, влажно място, покрито с трева; тресавище’. Топонимизиран са формите **мла̀ка**, **мла̀ке**, **мла̀ки**, **мла̀чище**, **мла̀киище**, **мла̀кашлък**. МИ: *Млака*, мочур (Белоградчик), мочури в Годеч, Дебър, Сливница, Трън. Среща се в Белоградчишко, Белосл, Врач, Гостиварско, Дебърско, Кичевско, Луковитско, Монтанско, Охридско, Ресенско, Свогенско и др. МИ: *Мла̀ке*, гора, Дебър – събират. от *мла̀ка*; *Млакете*, мочури (Год) (Заимов/Zaimov 2012: 383); *Видулско мла̀киище* в Белосл – от *мла̀киище* ‘голяма млака’ и др. (вж. подробно Заимов/Zaimov 2012: 383–384).

Нарицателното **мочур** и производните му са активно топонимизирани по цялото българско землище. Срещат се едносъставни и двусъставни микротопоними: **мочура̀к** ‘голям мочур’ в *Мочура̀к* (Год); *Мочура̀ко* (Монтана, Сандански) (Заимов/Zaimov 2012: 396); събират. **мочурето** (Заимов/Zaimov 2012: 397); ***мочурия** ‘мочурлива местност’, от *мочур* и *-ия*: *Мочурия*, мочури (Годеч) (Заимов/Zaimov 2012: 396). Вж. също

мѝчор ‘мочур’, развито от ***мѝча** с *-ор* в *Мѝчорете* (Пазарджик) (Заимов/Zaimov 2012: 396); ***мѝчѝра**: *Гѝрна/Дѝлна мѝчѝра* (Берк), срв. **мѝчѝрка** ‘влажно място’ (Ресенско), от *мѝчѝр*, *-ра* и *-(ѝ)ка* в *Широки мѝчѝрки*, *Мѝчѝрката* и др. (Заимов/Zaimov 2012: 395). Славянски паралели свидетелстват, че в МИ *Широки мѝчѝри* в Ресенско се пази същ. **мѝчѝр** ‘тресавище, тресул’ (Геров); също *Мѝчѝрица*, местност при Трън, от ВИ, от *мѝчѝр*, *-а* и *-ица* (Заимов/Zaimov 2012: 395); **мѝчѝрѝще** ‘мочурливо място’: *Мѝчѝрище* (Берк); *Попски мѝчѝре* (Врач); *Мѝчѝрия* (Год); *Мѝчѝуро*, *Мѝчѝурето*, *Рамните мѝчѝоре* (Разл); *Мѝчѝурляко*, блатисти ливади край река Струма (Дупн); *Мѝчѝурак* (Год).

В същия синонимен ред се нареждат следните хидрографски термини:

изч. ***мѝча** ‘мочур’, отглагол. същ. от *мѝчѝти* ‘мокрѝя’, стб. *мѝча* ‘блато’, основата се среща в славянските езици: *Мѝченица*, мочур (Брезн) (вж. Заимов/Zaimov 2012: 395);

изч. ***мѝчалѝ**, развито от *мѝчам* с основно значение ‘мокрѝя’, с *-ѝло*, както *бѝбот-ѝло* от *бѝбѝтя*; аналози в рус., словен., сръхр., словаш., пол. език: *Мѝчалѝ*, дол (Брезн) (Заимов/Zaimov 2012: 394–395);

изч. ***мѝчѝлище** ‘мочур’: *Мѝчѝлища*, *Мѝчѝлището*, местност (Кюст); *Мѝчѝлище*, гора (Кюст); планинска местност (Струга) (Заимов/Zaimov 2012: 394); вж. и изч. ***мѝчѝрник** ‘тресавище, мочур’: МИ *Мѝчѝрник*, ниви (Щипско) – основата се среща в рус, пол., словаш. топонимия (Заимов/Zaimov 2012: 395);

изч. **мѝчище** ‘влажно място, мочур’: *Мѝчище*, равнище, от ВИ (Мелник), паралели в словен., рус., пол. език. Вж. *Примѝчище* (Брезн, Кюст, Соф, Трън), *Примѝчищата* (Перн, Радам) (Заимов/Zaimov 2012: 396);

изч. ***мѝчка**, умал. от ***мѝча**: *Мѝчката*, ниви (Кюст) (Заимов/Zaimov 2012: 396).

В топонимията се регистрират термините **примѝчище**, **примѝчища** ‘влажно, мочурливо място’ от стб. *мѝчѝти*, *мѝчѝж* ‘мокрѝя’, *мѝчам* ‘пикая’ (Дупн, Брезн); **примѝчляк** ‘мочурливо място’ (Радам): *Примѝчище*, *Примѝчляко* – от **При мѝчляко*, членув. от *мѝчляк* (Радам); *Вучките примѝчища*, *Примѝчището*, мочурливи вади (Дупн).

В този синонимен ред са хидрографските термини **мокрѝш**, ***мокрѝшник**, **мокрил(ѝ)**, **мокрица**, **мѝкрище**. Вж. СелИ *Мѝкрѝш* (Лѝм) – От **мѝкрѝш* ‘мокрица, мокро място’, аналози в сръхр. и пол. език (Заимов/Zaimov 2012: 387); *Мокрѝшница*, блатлива низина (Врач); *мокрѝща* ‘мокро място, мочур’ в МИ *Мокрѝщите*, мѝчури (Пазарджик), срв. *мокрѝчѝво място*, *мокрѝчѝва година* (Пирд), СелИ *Мокрица* в Южна Албания и др. (вж. Заимов/Zaimov 2012: 387); *мѝкрище* ‘мокро място’ в СелИ *Мѝкрище* (Кавадарско), местност (Момчилградско) (Заимов/Zaimov 2012: 387). Изч. същ. ***мѝклѝш** ‘мокрѝш, мокро място, мокрица’ е запазено в МИ *Мѝкле* по ВИ (Прилеп) и ***моклище** ‘мокро място, мокрица’, от **мокло* и *-ище* в МИ *Мѝклища* (Прилеп) (Заимов/Zaimov 2012: 384).

В топонимията има множество имена, производни от съществителното *каша*, с които се назовават места с плитка подпочвена вода. Произведен от *каша* е хидрографският термин **кашкало**, отбелязан в топонимната литература. Известно е, че наставката *-ало* е продуктивна в диалектите за образуване на имена за места. Географското значение ‘кално място, мочур, тресавище’ е регистрирано в говора на Радомирско. Терминът е онимизиран в МИ *Кашкало* и *Кашкалото*, образуван от корена на гл. *кашкам* ‘калям’, срв. срхр. *кашкало* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2009: 242), регистриран е в диалекти от македонските области – *кашкало* ‘калливо място, мочурище’, МИ *Кашало*, *Кашкалица*, *Кашкалнѝко* (Видоески/Vidoeski 1999: 72; Пјанка/Pjanka 1970: 163). Запазено в топонимията на Радомирско е и нарицателното **кашкалице** със значение ‘кално място’. То лежи в основата на МИ *Кашкалице/Кашка̀лице* и е производно от съществителното *кашкало* с наставка *-ице*, също широко разпространена във формациите *potina loci* (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2009: 242). В западнобългарската топонимия се срещат и имена, образувани от нарицателното **кашница** ‘мочурище, тресавище’: *Каш̀ница* (Берк); *Каш̀ница*, заблатена низина (Врач).

С близко значение е съществителното **кишлък** ‘мочурище, произв. от *кѝша*’: *Кишлъко*, усойно място (Дупн).

В изледването се открояват и следните хидрографски термини:

тиня: *Тѝнѝице*, долина, бара, тиня (Год); *Тиня*, мочур; *Тинята*, ниско място (Брезн);

тресавище ‘мочурище’: *Тресавище/Тресовина*, низина с мочур и ливади (Брезн);

тресище ‘тресавище’: *Тресище*, мочур (Брезн);

**трес̀ачка* < *трес̀ак* ‘тресавище, блато или свлачище’ и *-ица*: *Трес̀ачковица*, гора и пасище, несигурно (Дупн) (Еленин/Elenin 2006: 454);

тресуляк, събират. ‘тресавище’ от *тресул*, произв. от гл. *треса* + *-як*: *Тресуляк*, ниви и малко тресавище в равнина (Дупн) (Еленин/Elenin 2006: 454); *Тресуляко*, мочурливи ливади (Радам); *Тресуляк*, низина (Брезн);

тр̀са̀к ‘тр̀сище, мочурище’: *Тр̀са̀ко*, долина с мочурище (Врач) (Николов/Nikolov 1997: 423);

тр̀сище ‘пресъхнало блато или мочурище, което се тресе и вгъва, когато се ходи по него’: *Тр̀сище*, ливади (Берк) (Михайлова/Mihaylova 1986: 140); *Тр̀сището*, дол с мочур и заблатен дол (Врач) (Николов/Nikolov 1997: 423);

тр̀пка ‘мочур’ (Мих, Белосл, Врач), **тр̀пляк** ‘мочурище’ (Врач), с които се назовават мочурливи ниви и ливади: *Крайната тр̀пка*, *Тр̀пката* (Мих) (Михайлова/Mihaylova 1984: 180); *Тр̀пките* (Белосл); *тр̀пка* ‘блатлив извор, мочур, тр̀сище, място с плитка, едва сълзяща подпочвена вода’: *Босова тр̀пка*, *Тр̀пката*, *Тр̀пченски дол*, *Тр̀пляка* (Врач) (Николов/Nikolov 1997: 422–423).

2. В топонимията са запазени немалко изчезнали от езика ни нарицателни с хидрографско значение. Макар че вече бяха отбелязани няколко такива термина, в тази група те не се подлагат активно на топонимизация.

Това са изчезналото нарицателно **глиб*⁹ ‘тресавище, кално място’, запазено в югозападната топонимия в МИ *Глибавица*, *Глибаница*, от прил. **глибана* и *-ица* (Кюст); *Глибò* (Дупн); *Глибò* (Банско), *Глибовци* (Петрич) (Заимов/Zaimov 1967: 59; Заимов/Zaimov 2012: 280). В македонските диалекти откриваме географския термин *глиб* ‘блато; живака; затревено място с каллива почва, мека почва’ (Видоески/Vidoeski 1999: 41).

Главно в Северозападна България е запазено и онимизирано изчезналото от езика съществително **бърла* ‘кална локва, място, което цапа’ (Сименов/Simeonov 1966: 132) от стб. *врньє* ‘кал, тиня, мочур’, запазено само в МИ *Кошу брньє* (Берк); *Брънковица* (Мих), *За-брника* (Пирдопско); Сели *Бреница* (Белосл). За произхода на Сели *Бърля* (Год) вж. подробно Сименов/Simeonov 1966: 132; Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2002: 104. Срв. изч. **бръняк* ‘калище’, произв. от стб. *врньє* ‘кал, глина’ и *-ица*: *Бр(ъ)нковица* (Мих) (вж. Заимов/Zaimov 2012: 145).

В микротопонимията на Югозападна България се открива и хидрографският термин *буга* ‘мочур, млака’ (Банско). За произхода вж. БЕР/BER I: 86. Среща се в рус. диал. *буга* (‘нисък речен бряг’), в срхр. и др. езици. В говора на Чепинско *буга* е със значение ‘мочур, блато, млака’: *Дорковска буга*, *Бугата* (Чепинско); Срв. МИ *Бугата*, пресушен и вече застроен мочур (Разл); МИ *Буга*, центърът на Банско (Заимов/Zaimov 2012: 150).

В Югозападна България се среща топоним от изчезналия апелатив **грєз*. Терминът е онимизиран само в едно МИ в Белослатинско: *Грезни-ца*, малка бара, по-рано тресавище. За славянските паралели вж. БЕР/BER I: 278; Мурзаев/Murzaev 1984: 162–163. Срв. *Грєзен*, равнище между водни ръкави (Пловдив) (вж. подробно Заимов/Zaimov 2012: 313).

Смята се, че нарицателното *ил*¹⁰ ‘кал, тиня’ е запазено в микротопоними *Илта*, извор в дебела почва (Брезн), *Илотòп*, мочур и следи от селище (Брезн). За семантиката на *ил* вж. БЕР/BER II 2012: 64.

Изчезнали хидрографски термини, които принадлежат към старинния пласт лексика, са запазени в следните микротопоними:

Молàк, рекичка в Год, в Зайчарско. – Изглежда от **молак*, произв. от **мол* ‘ров, яма, дупка’, с друга степен в *мел* от *мєля*, аналози в пол., словен., укр. език. (вж. подробно Заимов/Zaimov 2012: 388); вж. *мул*, *мульче* ‘кал, тиня’ в *Под Мульче* (Стружко) (Заимов/Zaimov 2012: 402);

Едноосновни имена като *Немолия* (Лом); *Намолія*, извор във влажна падина (Брезн); *Намолията* и *Немолия* (Берк, Год), в основата на които е легнало изчезналото нарицателно **на̀мол* ‘мочур, тиня, кал, блато’ (Дупн, Брезн), **немолия* – от *намолия* ‘тиня, кал, блато’ (Лом, Мих, Год, Брезн);

Мракàта, област по поречието на Струма в Радом. – От ВИ, от изч. ***мракà** ‘мочур, благо, блатиста местност’. Името има славянски паралели в топонимията (вж. Заимов/Zaimov 2012: 399; Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2009: 315).

3. В изследвания микротопонимен материал са онимизирани следните хидрографски термини, заети от чужд език, които участват в образуването на топоними главно от Източна България:

азмак диал. ‘мочур, тресавище’ (Разл, Гоцед, Кюст). – Заемка от тур. *azmak* ‘мочур’. МИ: *Азмàците* (Разл); *Езмака* с дисимилация (Гоцед);

алчак ‘вдлъбнатина; ниско блатисто място’ (Радом, Разл, Гоцед). – От тур. *alçak* ‘падина, валог’. МИ: *Алчèго* (Разл); *Альчàга* (Гоцед);

батак ‘мочур’ (Врач, Гоцед), *батлак* (Берк, Год, Самоковско, Кюст, Соф), *батлъчка* (Берк). От тур. *batak*, произв. от гл. *batmak* ‘потъвам’ (БЕР/BER I: 36); **батаклък**, от тур. *bataklik* ‘мочурище’, произв. от *batak*: *Батака* (Гоцед); *Батак*, *Батаклука*, *Батакът* (ДСДМ). Терминът не се онимизира като втора съставна част в двусловни микротопоними;

батлак ‘мочурище’. – От тур. *batak* ‘мочур’ с *-лак* по *върбалак*, *хресталак*, *мочурлак* (Умленски/Umlenski 2008: 58). Според Б. Симеонов вероятно контаминация от тур. *batak* ‘тресавище, благо, блатисто място’ и *batlaklik* със същото значение (Год) (Симеонов/Simeonov 1966: 124): *Батлак* (Самок, Кюст, Соф, Год); *Батлако* (Кюст).

Воднисти, влажни и мочурливи места се назовават с нарицателното **герен** диал. ‘място, което се залива от вода и при изсъхване почвата му се напуква’. Топонимизира се често в МИ, образувано е от тур. *geren* ‘напукана суха почва’. МИ: *Герена* (Мих); *Герено* (Берк); *Гереня*, *Гереньо* (Врач); *Долен герен* (Белосл); *Гереница* (Радом); *Геренчето* (Кюст).

Влажни места в топонимията се назовават и с нарицателното **гьол** ‘локва’; ‘благо, локва; голям извор, езеро’ в говора (Дупн) (Еленин/Elenin 2006: 227). Среща се в Мих, Берк, Врач, Белосл, Радом, Дупн, *гьолче* в Разл, Гоцед, Дупн: *Берберски гьол*, *Гешковите гьолове* (Мих); *Гьола* (Белосл); *Гьолчето* (Разл); *Гьолчетата* (Дупн).

ИЗВОДИ

1. Старинни имена имаме в почти всички краища на Западна България, като в количествено отношение се откроява топонимията на Югозападна България.

2. Едносъставните имена изграждат значителен дял от топонимната микросистема. По-голяма част тях са с прости основи, т. е. от готови нарицателни, в случая хидрографски термини, без допълнителни словообразователни средства. Това са названия като *Маклище*, *Маклия*, *Кашкалище*, *Кашкало*, *Тресавище*, *Примочището*, *Примочляко*, *Мокриците*, *Мочура*, *Млаките*, *Буга*, *Глибо*, *Валтинката*, *Валтина*. Най-много имена са об-

разувани от апелативи с наставки *-ище, -ица, -ало, -ина*, среща се и старинна наставка *-ия*.

3. Останалите едносъставни микропоними са с производни основи и вероятно са резултат от многоетапен процес на онимизация чрез добавяне на наставка с топонимна функция. Това са имена като *Блаици, Бръняковица, Глибавица, Грезница, Мокрешиница*. Прави впечатление, че имената с топонимни наставки значително преобладават в югозападната българска топонимия.

4. Старинните и изчезнали в говора хидрографски термини се топонимизират основно в едносъставни микропоними (с прости или производни основи), главно в Югозападна България. Това са имена като *Глибовци, Глибавица, Мокрешиница, Молей, Намолия, Примочището, Тръсако, Маквище, Маклище, Мраката*.

5. Случаите, в които географският апелатив е онимизиран като втора съставна част в двусъставни имена, са основно при хидрографските термини, които спадат към общонародната лексика и са разпространени в топонимията на цяла Западна България – напр. *блато, млака, мочур* и производните им. Най-голям е броят на онимите с първи елемент прилагателно име (изконно или производно). Изключително рядко се регистрират двусъставни микропоними словосъчетания, в чиято първа част е легнало хидрографско нарицателно, като напр. *Мра̀ко п̀дле*, широко равно плато – от първично прил. *мрако*, членув. от **мракъ* ‘блатиста местност, мочур, тресавище’ с отмет на ударението (Дупн) (Еленин/Elenin 2006: 348); *Мочура̀ви белѝш*, старо прил. от *мочур* (Мих); *Тръпченски дол* (Врач) и др.

6. Прави впечатление, че хидрографските апелативи не се срещат в сложни по състав микропоними.

Макар разгледаните хидрографски термини, запазени в събраната през времето българска хидронимия, да формират една малка част от означенията за води и свързаните с тях обекти, специалното проучване на структурните и словообразователните особености на изследваната семантична група микропоними позволява да се осветлят техните връзки и ареалното им разпространение.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Терминът *микропоним* възниква по аналогия на термини като *микрорелеф, микрофлора, микрорайон* и други в края на 50-те години на XX век. *Микропоним* е „название на малък географски обект, който има тясна сфера на употреба, функционира само в пределите на малка територия, известен е само на тесен кръг хора“ (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2002: 23). Вж. подробно Данчева 2012: 270–292.

² Част от едноосновните (еднокоренните, или простите) микропоними са възникнали от прехода на апелатив (нарицателно съществително или прилагателно) в

местно име (Суперанская/Superganskaya 1973: 113–118; Суперанская/Superganskaya 1978: 5–33). В ономастичната наука този процес е известен като топонимизация. Случаите, когато местно име се образува в резултат на преминаването на антропоним, топоним, хидроним или ойконим в местно име, се наричат трансономизация (Чолева-Димитрова/Choleva-Dimitrova 2002: 24).

³ Блато, от стб. *влато* ‘заблатена ливада’, прасл. **bolto* (БЕР/BER I: 54).

⁴ Наричателното *бълта* е от рум. *baltă*, заето от стб., *валта* е заето от нгр. *βάλτη, βάλτων* – то е заемка от стб. *влато*, по късно *влато*. От новогръцки е заето в турските говори (БЕР/BER I: 54, 115).

⁵ Вълта ‘мочур’ заета е от новогр. *βάλτη, βάλτων*, а новогр. дума е заета от стб. *влато*, по-късно *влато*. От нгр. е заето в турските говори (БЕР/BER I: 54, 115).

⁶ Срв. ‘ниско място със застояла вода, обрасло с растителност’; ‘ливада, поляна’ (Банско); *вълта* ‘мочур’ (Слоунско, Петричко, Мелнишко, Гоцед); *валтина* ‘голяма валта’ (Кюст) (БЕР/BER I: 54, 115).

⁷ Млака нар. ‘мочурливо място, мочур’ (БЕР/BER IV: 158–159).

⁸ Мочур ‘блатисто влажно място, покрито с трева; тресавище’. – Произв. от **таць* (вж. *мочь*), **тацьи*, *таць* (вж. *моча*) и наст. **-иць>*-ур* (БЕР/BER IV: 266–267).

⁹ Глиб ‘кал, търсей, място с трева, под което почвата е измита, та се тресе, когато се върви по нея’ (Банско). Произв.: *глибам* ‘газя из кал’, *глибавица* ‘много кално място’ (Банско) и др. Срхр. *глиб*, пол. диал. *glipki* ‘кисав (хляб)’, *glibiel* (старо) ‘тресавище, пропаст’, сродно с *глина* (вж. БЕР/BER I: 249).

¹⁰ Ил ‘тиня, утайка; хлъзгаво място’ (БЕР/BER II: 64).

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

БЕР: Български етимологичен речник. Том I–VIII. София, Изд. на БАН, 1971–. [BER: Balgarski etimologichen rechnik. Tom I–VIII. Sofia, Izd. na BAN, 1971–.]

Велев 2009: *Велев, В.* Местните имена в Брезнишко. В. Търново, Фабер. [Velev 2009: *Velev, V.* Mestnite imena v Breznishko. V. Tarnovo, Faber.]

Видоески 1999: *Видоески, Б.* Географската терминологија во дијалектите на македонскиот јазик. Скопје. [Vidoeski 1999: *Vidoeski, B.* Geografskata terminologija vo dialektite na makedonskiot ezik. Skopje.]

Геров 1975–1978: *Геров, Н.* Речник на българския език. София. [Gerov 1975–1978: *Gerov, N.* Rechnik na balgarskiya ezik. Sofia.]

Данчева 2012: *Данчева, Н.* За структурните и словообразователните особености на микропонимите. – В: Научни трудове, Филология. Т. 50, кн. 1, сб. В, 2012 г., Пловдив, 270–292. [Dancheva 2012: *Dancheva, N.* Za strukturnite i slovoobrazovatelните osobenosti na mikrotoponimite. – In: Nauchni trudove, Filologija. T. 50, kn. 1, sb. V, 2012 g., Plovdiv, 270–292.]

Дуриданов 1952: *Дуриданов, Ив.* Местните имена от Ломско. София, Изд. на БАН. [Duridanov 1952: *Duridanov, Iv.* Mestnite imena ot Lomsko. Sofia, Izd. na BAN.]

Дуриданов 1963: *Дуриданов, Ив.* Географската лексика на старобългарския език с оглед на праславянски. – В: 1100 години славянска писменост. София,

190–215. [Duridanov 1963: *Duridanov, Iv.* Geografskata leksika v starobalgarskiya ezik s ogleđ na praslavyanski. – In: 1100 godini slavyanska pismenost. Sofia, 190–215.]

Еленин 2006: *Еленин, Й.* Топонимията на Дупнишко. Благоевград, УИ „Неофит Рилски“. [Elenin 2006: *Elenin, Y.* Toponimiyata na Dupnishko. Blagoevgrad, UI “Neofit Rilski”.]

Заимов 1959: *Заимов, Й.* Местните имена в Пирдопско. София, Изд. на БАН. [Zaimov 1959: *Zaimov, Y.* Mestnite imena v Pirdopsko. Sofia, Izd. na BAN.]

Заимов 1965: *Заимов, Й.* Принос към проучване на Самоковската ономастика. – *Onomatica*, 1965, X, 1–2, 74–92. [Zaimov 1965: *Zaimov Y.* Prinos kam prouchvane na Samokovskata onomastika. – *Onomatica*, 1965, X, 1–2, 74–92.]

Заимов 1967: *Заимов, Й.* Заселване на българските славяни на Балканския полуостров. Проучване на жителските имена в българската топонимия. София, Изд. на БАН. [Zaimov 1967: *Zaimov, Y.* Zaselvane na balgarskite slavyani na Balkanskiya poluostrov. Prouchvane na zhitelskite imena v balgarskata toponimiya. Sofia, Izd. na BAN.]

Заимов 2012: *Заимов, Й.* Българският водопис. София, Фабер. [Zaimov 2012: *Zaimov, Y.* Balgarskiyat vodopis. Sofia, Faber.]

Иванов 1996: *Иванов, Й.* Местните имена в Гоцеделчевско (Неврокопско). София. [Ivanov 1996: *Ivanov, Y.* Mestnite imena v Gotsedelchevsko (Nevrokopsko). Sofia.]

Кяева 1989: *Кяева, Е.* Имена за места (nomina loci) в българските говори. – *Български език*, 1989, кн. 6, 526–55. [Kyayeva 1989: *Kyayeva, E.* Imena za mesta (nomina loci) v balgarskite govori. – *Balgarski ezik*, 1989, kn. 6, 526–55.]

Михайлова 1984: *Михайлова, Д.* Местните имена в Михайловградско. София, Изд. на БАН. [Mihaylova 1984: *Mihaylova, D.* Mestnite imena v Mihaylovgradsko. Sofia, Izd. na BAN.]

Михайлова 1986: *Михайлова, Д.* Местните имена в Берковско. София, Изд. на БАН. [Mihaylova 1986: *Mihaylova, D.* Mestnite imena v Berkovsko. Sofia, Izd. na BAN.]

Михайлова 2008: *Михайлова, Д.* Местните имена в Ботевградско. София, АИ „Проф. Марин Дринов“. [Mihaylova 2008: *Mihaylova, D.* Mestnite imena v Botevgradsko. Sofia, AI “Prof. Marin Drinov”.]

Мурзаев 1974: *Мурзаев, Э.* Очерки топонимики. Москва, Мысль. [Murzaev 1974: *Murzaev, E.* Ocherki toponimiki. Moskva, Mysl’.]

Николов 1997: *Николов, Б.* Топонимията на Врачанска околия. София, „Алиса“. [Nikolov 1997: *Nikolov, B.* Toponimiyata na Vrachanska okoliya. Sofia, “Alisa”.]

Пјанка 1970: *Пјанка, Вл.* Топоономастиката на Охридско-Преспанскиот базен. Скопје, Institut za makedonski jazik “Krste Misirkov”. [Pjanka 1970: *Pjanka, Vl.* Topoonomastikata na Ohridsko-Prespanskiot bazen. Skopje, Institut za makedonski jazik “Krste Misirkov”.]

Попов 1960: *Попов, К.* Местните имена в Белослатинско. София, Наука и изкуство. [Popov 1960: *Popov, K.* Mestnite imena v Beloslatinsko. Sofia, Nauka i izkustvo.]

Попов 1979: *Попов, К.* Местните имена в Разложко. София, Изд. на БАН. [Popov 1979: *Popov, K.* Mestnite imena v Razlozhko. Sofia, Izd. na BAN.]

Симеонов 1966: *Симеонов, Б.* Етимологичен речник на местните названия от Годечко. – В: Годишник на Софийския университет. Факултет славянски филологии. София, Наука и изкуство, 118–248. [Simeonov 1966: *Simeonov, B.* Etimologichen rechnik na mestnite nazvaniya ot Godechko. – In: Godishnik na Sofiyskiya universitet. Fakultet slavyanski filologii. Sofia, Nauka i izkustvo, 118–248.]

Суперанская 1973: *Суперанская, А.* Общая теория имени собственного. Москва, Наука. [Superanskaya 1973: *Superanskaia, A.* Obshaia teoriia imeni sobstvenogo. Moskva, Nauka.]

Суперанская 1978: *Суперанская, А.* Апеллятив-онома. Имя нарицательное и собственное. Москва, Наука. [Superanskaya 1978: *Superanskaia, A.* Apelliativ-omona. Imia naricatel'noe i sobstvennoe. Moskva, Nauka.]

Чолева-Димитрова 2002: *Чолева-Димитрова, А.* Селищни имена от Юго-западна България. Изследване. Речник. София, Пенсофт. [Choleva-Dimitrova 2002: *Choleva-Dimitrova, A.* Selishtni imena ot Yugozapadna Balgaria. Izsledvane. Rechnik. Sofia, Pensoft.]

Чолева-Димитрова 2009: *Чолева-Димитрова, А.* Местните имена в Радомирско. София, ИБЕ. [Choleva-Dimitrova 2009: *Choleva-Dimitrova, A.* Mestnite imena v Radomirsko. Sofia, IBE.]

Schütz 1957: *Schütz, J.* Die geographische Terminologie des Serbokroatischen. Berlin, Akademie Vlg.

СЪКРАЩЕНИЯ / ABBREVIATIONS

Белосл – Белослатинско	МИ – местно име
Берк – Берковско	Мих – Михайловградско
Ботевгр – Ботевградско	нариц. – нарицателно
Брезн – Брезнишко	нар. – народно
вж. – виж	наст. – наставка
ВИ – водно име	нгр. – новогръцки
Врач. – Врачанско	Перн – Пернишко
гл. – глагол	Пирд – Пирдопско
Год – Годечко	прасл. – праславянски
Гоцед – Гоцеделчевско	прил. – прилагателно
диал. – диалектно	произв. – производно
др. – други	Пр – прякор
ДСДМ – Долна Струма, Долна Места	Разл – Разложко
Дупн – Дупнишко	Радом – Радомирско
изч. – изчезнало	РИ – родово име
Кюст – Кюстендилско	рус. – руски
ЛИ – лично име	Самок – Самоковско
Лом – Ломско	СелИ – селищно име
словен. – словенски	същ. – съществително
Соф – Софийско	Трън – Трънско
срв. – сравни	тур. – турски

срхр. – сърбохърватски
стб. – старобългарски
събират. – събирателно

укр. – украински
умал. – умалително
членув. – членувано

✉ *Гл. ас. д-р Надежда Данчева*
Секция „Приложна ономастика“
Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ *Chief Assist. Prof. Nadezhda Dancheva, PhD*
Department of Applied Onomastics
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod, Bl. 17, Sofia 1113, Bulgaria